

Ryszard Selejdak

Tożsamość i działalność instytucji formacji kapłańskiej w Rzymie

Collectanea Theologica 79/1, 51-83

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RYSZARD SELEJDAK, RZYM

TOŻSAMOŚĆ I DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI FORMACJI KAPŁAŃSKIEJ W RZYMIE

Studenci kościelnych uniwersytetów, ateneów, wydziałów i instytutów w Wiecznym Mieście¹ mieszkają zazwyczaj w rzymskich wyższych seminariach duchownych, kolegiach, konwiktach i instytutach kościelnych². Instytucje te tworzą środowisko formacji kapłańskiej ogromnie zróżnicowane ze względu na dużą liczbę oraz obecność w nich studentów należących do kleru diecezjalnego lub zakonnego, pochodzących z różnych krajów, mówiących różnymi językami, reprezentujących rozmaite ryty, kultury i zwyczaje. Na zróżnicowanie środowiska formacyjnego ma także wpływ wielość nurtów teologicznych i tradycji duchowych prezentowanych we wspomnianych centrach akademickich.

Historia i współczesność rzymskich instytucji formacyjnych wskazuje, że stanowią one wielkie dobro duchowe Kościoła powszechnego. Formując kapłanów na wzór Chrystusa Dobrego Pasterza, sprawiają, iż tacy kapłani mogą skuteczniej i zgodnie z duchem czasów realizować zbawczą misję Kościoła.

W celu właściwego docenienia tych instytucji warto dokładniej przeanalizować ich tożsamość i działalność.

Typologia rzymskich instytucji formacji kapłańskiej

W wykazie umieszczonym w *Annuario Pontificio 2008* rzymskie instytucje formacji kapłańskiej, podzielone są na cztery kategorie: seminaria i kolegia zarezerwowane wyłącznie dla seminarzystów³;

¹ Wykaz kościelnych centrów akademickich w Rzymie, zob. *Annuario Pontificio 2008*, s. 1781-1791.

² Wykaz rzymskich wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych, zob. *tamże*, s. 1844-1856.

³ *Tamże*, s. 1844-1846.

kolegia, konwikty i instytuty przeznaczone dla kapłanów⁴; kolegia i konwikty zamieszkiwane zarówno przez seminarzystów jak i kapłanów⁵; oraz kolegia zakonne⁶.

Do rzymskich instytucji odpowiedzialnych za formację przyszłych kapłanów, zalicza się: Kolegium Diecezjalne Redemptoris Mater; wyższe seminaria duchowne: Wyższe Rzymskie Seminarium Duchowne na Lateranie, Międzynarodowe Filozoficzno-Teologiczne Seminarium Jana Pawła II oraz kolegia: Ameryki Północnej, Armeńskie, Beda, Etiopskie, Greckie, Angielskie, Irlandzkie, Międzynarodowe Maria Mater Ecclesiae, Rumuńskie, Rosyjskie św. Teresy od Dzieciątka Jezus, Międzynarodowe Prałatury Personalnej Santa Croce i Opus Dei, Szkockie, Międzynarodowe Kościelne Sedes Sapientiae, Szwedzkie, Ukraińskie św. Jozafata, Urbanińskie de Propaganda Fide⁷.

Kapłani studenci zamieszkują w następujących kolegiach: Argentynskim, Belgijskim, Kanadyjskim, Koreańskim, Chorwackim św. Hieronima, Filipińskim, Lateraneńskim Błogosławionego Jana XXIII, Litewskim św. Kazimierza, Maronickim, Meksykańskim, Nepomuczeńskim, Holenderskim, Brazylijskim, Ameryki Łacińskiej, Polskim, Portugalskim, Międzynarodowym Kościelnym św. Karola Boromeusza, św. Efrema, św. Pawła Apostoła, św. Piotra Apostoła, Słowackim świętych Cyryla i Metodego, Słoweńskim, Hiszpańskim św. Józefa, Teutonico Santa Maria in Campo Santo, Kapłańskim Tiberinum, Wenezuelskim; w kościelnych konwiktach: Leonianum, Medellín, św. Maryi z Monserrat, Międzynarodowym św. Tomasza z Akwinu; św. Ludwika Francuzów; w instytutach: Kościelnym Maryi Niepokalanej, Kościelnym Polskim, św. Jana Damasceńskiego, Teutonico Santa Maria dell' Anima, Ukraińskim św. Maryi Patronki, Kapłańskim Węgierskim; w Seminarium Lombardzkim świętych Ambrożego i Karola; w Domu św. Maryi Pokornej; w Centrum Kapłańskim Maria Mater Ecclesiae; w Kościelnym Wietnamskim Foyer Phat Diem⁸.

Ponadto, seminarzyści wraz z kapłanami przebywają w: Kolegium Capranica, Seminarium Francuskim, Kolegium Niemiecko-Węgierskim⁹.

⁴ *Tamże*, s. 1846-1849.

⁵ *Tamże*, s. 1845.

⁶ *Tamże*, s. 1851-1856.

⁷ *Tamże*, s. 1844-1846.

⁸ *Tamże*, s. 1846-1849.

⁹ *Tamże*, s. 1845.

W Rzymie istnieje też ok. 61 konwiktów, kolegiów, wyższych seminariów duchownych i instytutów zakonnych¹⁰.

Najstarszą z wymienionych instytucji jest Kolegium Capranica, założone w 1457 r. przez kard. Dominika Capranica.

Niektóre wyższe seminaria duchowne i kolegia zostały założone w XVI w.: Kolegium Niemiecko-Węgierskie (31 VIII 1552 r.), Wyższe Seminarium Duchowne Rzymskie (1565 r.), Kolegium Greckie (13 I 1577 r.), Kolegium Angielskie (1 V 1579 r.), Kolegium Polskie (lata 1582-1584) i Kolegium Maronickie (17 VI 1584 r.).

W XVII w. powstało w Rzymie Kolegium Urbanińskie de Propaganda Fide. Erygował go 1 sierpnia 1627 r. papież Urban VIII bullą *Immortalis Dei*. W późniejszym czasie zostało ono przekształcone w Papieski Uniwersytet Urbaniński.

Najwięcej instytucji formacji kapłańskiej było erygowanych w XIX w. Należą do nich: Kolegium Irlandzkie (14 II 1826 r.), Kolegium Belgijskie (1844 r.), Konwikt św. Ludwika Francuzów (1845 r.), Kościelny Konwikt św. Maryi z Monserrat (1845 r.), Kolegium Beda (1852 r.), Seminarium Francuskie (10 X 1853 r.), Instytut Teutonico Santa Maria dell'Anima (1859 r.), Seminarium Lombardzkie świętych Ambrożego i Karola (1863 r.), Kolegium Teutonico Santa Maria in Campo Santo (21 XI 1876 r.), Kolegium Armeńskie (1 III 1883 r.), Kolegium Kanadyjskie (1888 r.), Kolegium Nepomuceńskie (1890 r.),

Kolegium Hiszpańskie św. Józefa (1 IV 1892 r.) i Kolegium Ukraińskie św. Jozafata (18 XII 1897 r.).

Liczne instytucje zajmujące się formacją kapłańską powstały też w XX w. Są wśród nich: Kolegium Portugalskie (20 X 1900 r.), Kolegium Chorwackie św. Hieronima (1 VIII 1901 r.), Instytut Kościelny Polski (1910 r.), Kolegium Rosyjskie św. Teresy od Dzieciątka Jezus (15 VIII 1929 r.), Kolegium Brazylijskie (1934 r.), Kolegium Rumuńskie (6 V 1937 r.), Konwikt Kościelny Leonianum (1938 r.), Instytut Kościelny Węgierski (16 VII 1940 r.), Kolegium św. Piotra Apostoła (1946 r.), Międzynarodowy Konwikt św. Tomasza z Akwinu (1948 r.), Międzynarodowe Kolegium Prałatury Personalnej Santa Croce i Opus Dei (29 VI 1948 r.), Kolegium Litewskie św. Kazimierza (1 V 1948 r.), Dom św. Maryi Pokornej (1953 r.), Kolegium Ameryki Łacińskiej (21 XI 1958 r.), Kolegium Słoweńskie (22 XI 1960 r.), Kolegium Meksykańskie (13 XI 1961 r.), Kolegium św. Pa-

¹⁰ *Tamże*, s. 1851-1856.

wła Apostoła (3 XII 1965 r.), Kościelny Wietnamski Foyer Phat Diem (1983 r.) i Kolegium Szwedzkie (8 X 1991 r.).

Niektóre ze wspomnianych instytucji zostały erygowane w uroczysty sposób przez papieskie breve. Inne były erygowane przez Kongregację Edukacji Katolickiej *ex audientia Summi Pontificis* i po otrzymaniu pozytywnej opinii Zebrania Plenarnego Kongregacji. W ostatnim czasie, takie uroczyste erygowanie miało miejsce w 1961 r. w przypadku Papieskiego Kolegium Filipińskiego. Zostało ono założone mocą listu apostolskiego *Sancta Mater Ecclesia*. Od lat 70. ubiegłego stulecia rzymskie instytucje formacji kapłańskiej były erygowane mocą dekretów wydawanych przez Kongregację Edukacji Katolickiej.

Każda z wymienionych instytucji realizuje swoje specyficzne cele formacyjne, wskazujące na ich naturę i właściwą ragę istnienia.

W ostatnich dziesięcioleciach zauważa się, że w różnych instytucjach formacji kleru diecezjalnego nastąpiły zmiany odnośnie do ich przeznaczenia i struktury. Proces ten dotyczy np. tych seminariów i kolegiów, które pierwotnie powołane były do formacji przyszłych kapłanów, później, ze względu na pewne okoliczności, zostały przekształcone w kościelne konwikty dla kapłanów. Taki stan rzeczy, który początkowo zdawał się tylko przejściowy, spowodowany był bowiem przez niektóre czynniki historyczne, jak np. spadek liczby powołań kapłańskich, obawy przed ewentualnymi błędami doktrynalnymi i moralnymi podczas wykładów na uczelniach w Rzymie, utrwalił się w różnych przypadkach ze względu na wyraźną wolę Konferencji Episkopatów (Papieskie Kolegium Filipińskie, Papieskie Kolegium Meksykańskie).

Inne seminaria i kolegia przeznaczone wyłącznie dla seminarzystów stały się natomiast z czasem instytucjami mieszanymi, przyjmując, w różnych proporcjach, seminarzystów i kapłanów.

Ponadto istnieją konwikty dla kapłanów, które goszczą pojedynczych seminarzystów lub małe ich grupy.

Pośród konwiktów kapłańskich znajdują się niektóre „nietypowe”, nie zajmujące się formacją kapłańską, jak np.: Konwikt św. Ludwika Francuzów, Kościelny Konwikt św. Maryi z Monserrat i Kolegium Teutonico Santa Maria in Campo Santo. Są to raczej instytucje o charakterze kulturowym, oferujące gościnę osobom duchownym, będącym przejazdem w Rzymie lub naukowcom prowadzącym badania naukowe.

W niektórych przypadkach, od pewnego czasu zauważa się tendencję posyłania do Rzymu seminarzystów jedynie w celu odbycia studiów teologicznych. Dyscypliny filozoficzne studiują oni wcześniej w swoich seminariach diecezjalnych.

Oprócz wspomnianego fenomenu rozpowszechnia się w Wiecznym Mieście również tendencja odwrotna, zwłaszcza w kolegiach i seminariach o charakterze międzynarodowym. Przyjmują one kandydatów do kapłaństwa na całą formację filozoficzno-teologiczną. Instytucje te gwarantują seminarzystom, oprócz przygotowania duchowego i zdyscyplinowanego życia wspólnotowego, solidną i integralną formację „rzymską”, odpowiadającą wskazaniom papieża i Stolicy Apostolskiej. W tego typu kolegiach i seminariach, może bardziej niż w innych, nabiera dużego znaczenia solidarność misyjna z potrzebującymi Kościołami lokalnymi, autentyczne zaangażowanie w nową ewangelizację oraz dobre przygotowanie doktrynalne i pedagogiczne formatorów kleru.

Należy też zauważyć, że różne kolegia i konwikty są własnością zgromadzeń zakonnych lub są im powierzone *in perpetuum*. Zgromadzenia zarządzają nimi w sposób odpowiadający ich charyzmatowi, duchowości, zwyczajom i tradycjom wychowawczym. W związku z tym, w porównaniu z innymi instytucjami formacji kleru diecezjalnego, mogą występować pewne różnice w sposobie nominacji rektora, w administrowaniu ekonomicznym oraz w relacjach z Konferencjami Episkopatów i Stolicą Apostolską.

Konwikty kapłańskie należące do zgromadzeń zakonnych, jak również niektóre kolegia narodowe dla seminarzystów przekształcone w konwikty z powodu braku powołań w tych krajach, mają charakter międzynarodowy i niekiedy wielorytualny. Życie wspólnotowe w takich instytucjach jest bardzo zróżnicowane. Czasami pojawiają się w nim także problemy o charakterze dyscyplinarnym.

Bardzo zróżnicowana jest też zależność poszczególnych instytucji formacji kapłańskiej od władz zwierzchnich. Wyższe Rzymskie Seminarium Duchowne i Kolegium Capranica zależą, przez pośrednictwo Sekretariatu Stanu, od Ojca Świętego. Kolegium Redemptoris Mater i Kolegium Paulinum są zależne od Wikariatu Rzymu. Międzynarodowe Kolegium Prałatury Personalnej Santa Croce i Opus Dei podlegają biskupowi prałatowi. Kolegium Teutonico Santa Maria in Campo Santo, Papieski Instytut Teutonico Santa Maria dell'Anima i Dom św. Karola, związane więzami historycznymi i administracyjnymi z bractwami kościelnymi lub innymi podobnymi instytucjami,

zależą z różnych względów nie tylko od Kongregacji Edukacji Katolickiej, ale także od Sekretariatu Stanu i Wikariatu Rzymu.

W celu ukazania pełnej wizji wspomnianych zależności należy dodać, iż Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich podlegają kolegia: Armeńskie, Etiopskie, Greckie, Maronickie, Rumuńskie, Rosyjskie św. Teresy od Dzieciątka Jezus, Ukraińskie św. Jozafata oraz Instytut św. Jana Damascyńskiego. Od Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów zależą kolegia: Urbanańskie de Propaganda Fide, św. Pawła Apostoła oraz św. Piotra Apostoła. Pieczy Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego są powierzone zakonne seminaria, kolegia, konwikty i instytuty. Wszystkie inne instytucje odpowiedzialne za formację kleru diecezjalnego zależą od Kongregacji Edukacji Katolickiej.

Inne różnice występujące między rzymskimi instytucjami formacji kapłańskiej nie mają charakteru prawnego. Istnieją *de facto* i dotyczą aspektu ekonomicznego oraz organizacyjnego. Są kolegia nie dysponujące wystarczającymi środkami finansowymi i odpowiednią liczbą formatorów do zapewnienia studentom właściwego kierownictwa duchowego, studiów i formacji duszpasterskiej teoretyczno-praktycznej. Inne mają w tym względzie jedynie niewielkie braki.

Specyfika rzymskich wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych

Rzymskie wyższe seminaria duchowne, kolegia, konwikty i instytuty kościelne mają swoistą specyfikę. Składają się na nią „liczne i niezwykle sprzyjające oddziałujące na formację dojrzałych osobowości kapłańskich faktory występujące w rzymskim środowisku”¹¹.

Należą do nich zaliczyć pięć następujących.

Możliwość nabycia przez studentów istotnego i głębokiego rozumienia Kościoła przez bliskość Katedry Piotrowej

Studentom odbywającym formację w Wiecznym Mieście doskonałą okazją do nabycia przez nich istotnego i głębokiego rozumienia Kościoła daje przede wszystkim bliskość Katedry Piotrowej. Myśl

¹¹ Congregazione per l’Educazione Cattolica, *Lettera ai Rettori dei Pontifici Seminari, Collegi e Convitti Ecclesiastici di Roma. Prot. N. 4/72/63, 1 marzo 1975, II A.*

tę wyraził w sposób niezwykle jasny Ojciec Święty Paweł VI. Stwierdził on, że w Rzymie: „Wspólnota, co więcej jedność naszego kapłaństwa, które partycypuje w jedynym kapłaństwie Chrystusa, jest szersza i głębsza. Tutaj znaczenie misji powierzonej przez Chrystusa kontynuatorom Jego dzieła zbawienia jest bardziej widoczne i budzące obawę. Tutaj relacja pomiędzy Duchem i Hierarchią ukazuje się w całej swej cudownej równowadze. Idealnej, przez wierność, którą tutaj manifestuje wobec woli Chrystusa; dynamicznej, poprzez wysiłek, który tutaj, bardziej niż w jakimkolwiek innym miejscu, podejmuje się, aby taka właśnie równowaga, takie połączenie duszy i ciała Kościoła mogło historycznie się realizować”¹².

Wielki szacunek wobec papieża i Stolicy Apostolskiej oraz szczególna im wierność

Rzymskie instytucje formacji kapłańskiej wzbudzają w seminarzystach lub kapłanach wielki szacunek wobec następcy św. Piotra i Stolicy Apostolskiej oraz szczególną im wierność.

Prawdę tę wyraża tytuł „papieski”, który nosi w nazwie wiele z tych instytucji. Tytuł ten jest też znakiem szczególnego umiłowania wspomnianych instytucji przez Ojca Świętego. Pragnie też podkreślić ścisły związek wierności i przywiązania, istniejący między tymi instytucjami, krajami, które reprezentują a Stolicą Piotrową.

W niektórych przypadkach tytuł „papieski” był przyznawany instytucjom w chwili ich erygowania. Istnieją jednakże przypadki, w których był on nadany przez papieża instytucjom dopiero po wielu latach od momentu założenia na wyraźną ich prośbę. Inne w ogóle nie dostały tego zaszczytu.

W tym kontekście należy zauważyć, iż by jakaś rzymska instytucja formacji kapłańskiej mogła otrzymać wspomniany tytuł, powinna działać w bardzo ścisłym związku ze Stolicą Apostolską i spełnić kilka szczególnych warunków.

Po pierwsze, rektor winien być mianowany przez kompetentną kongregację, spośród kandydatów przedstawionych przez zainteresowane Konferencje Episkopatów, biskupów lub władze zakonne.

Po drugie, taka instytucja zobowiązana jest do przesłania tej kongregacji Roczne sprawozdania ze swojej działalności.

¹² Paolo VI, *Allocuzione nella S. Messa concelebrata nella Basilica di San Pietro con i Superiori dei Collegi romani*, 6 giugno 1965, *Insegnamenti di Paolo VI*, 3/1965, s. 330.

Po trzecie, cała działalność instytucji ma być zgodna z dyrektywami wydanymi w tej materii przez Stolicę Apostolską.

Po czwarte, Statuty i Regulamin takiej instytucji winny być zatwierdzone przez kompetentną kongregację.

Po piątę, instytucja winna prowadzić swoją działalność formacyjną przez odpowiednio długi okres czasu w sposób wzorcowy.

Szersze, głębsze i bardziej zróżnicowane doświadczenie życia Kościoła

Jest oczywiste, że formacja kapłańska w Rzymie daje studentom okazję do szerszego, głębszego i bardziej zróżnicowanego doświadczenia życia Kościoła. Czynniki, które umożliwiają nabycie takiego doświadczenia, to przede wszystkim:

- spotkania, sympozja, konferencje o charakterze międzynarodowym, często organizowane w Wiecznym Mieście;

- charakter międzynarodowy wspólnot studentek obecnych w instytucjach formacji kapłańskiej, oferujący studentom bezpośredni kontakt i konfrontację z realiami Kościołów lokalnych;

- studia w różnego typu szkołach teologicznych;

- poznanie różnych rytów i liturgii, stanowiących prawdziwe bogactwo Kościoła;

- duża liczba profesorów, pochodzących z różnych krajów i prezentujących rozmaite specjalizacje naukowe, którzy wykładają na uniwersytetach, w ateneach, na wydziałach i w instytutach kościelnych obecnych w Rzymie;

- udział w celebracjach liturgicznych, którym przewodniczy Ojciec Święty i w których z reguły uczestniczą wierni z różnych Kościołów lokalnych;

- bliskość Stolicy Apostolskiej i jej różnorodnych urzędów.

Bezpośredni kontakt z żywymi świadectwami nawiązującymi do początków Kościoła i jego wielowiekowej historii

Bardzo dużą wartość formacyjną ma bezpośredni kontakt studentów z żywymi świadectwami nawiązującymi do początków Kościoła i jego wielowiekowej historii. Rzym jest sam w sobie wyjątkową szkołą, z którą nie można porównać żadnej innej. Prezentuje ona najważniejsze skarby kultury ludzkiej, życia duchowego i rzeczywistości

katolickiej. Młodym studentom rzymskim gorąco zaleca się, by obficie czerpali z tych niepowtarzalnych bogactw. Zachęca się ich „do wsłuchiwania się w ciszę katakumb, do wchłaniania elokwencji czcigodnych czasów, do kontynuowania praktyk pobożnościowych i ćwiczeń duchowych, po to aby dostarczyć duszy pokarmu, który kiedyś będzie wzmacniał i ubogacał świętą postugę”¹³.

Bogatsza i pod niektórymi względami bardziej integralna formacja duszpasterska

Formacja duszpasterska kandydatów do kapłaństwa, mimo że dokonuje się w środowisku bardzo często różniącym się od tego, w którym jako kapłani będą wykonywać posługę, może w Rzymie stać się bogatsza przez nabycie doświadczeń bardziej zróżnicowanych i o szerszym wymiarze kościelnym.

W formacji tej chodzi nie tyle o wykonywanie przez studentów różnych praktyk duszpasterskich, ile o wskazanie im specyficznych elementów oddziaływujących bezpośrednio i w sposób znaczący na przygotowanie mentalności albo raczej osobowości kapłańskiej zdanej później do owocnego włączenia się w różne sektory apostołatu.

W tym znaczeniu Rzym, jako centrum Kościoła katolickiego, jest uważany – dzisiaj może bardziej niż w przeszłości – za środowisko uprzywilejowane do kształtowania w tych, którzy przygotowują się do kapłaństwa, lub w młodych kapłanach, którzy odbywają studia specjalistyczne, autentycznej mentalności kościelnej, otwartej, katolickiej i powszechnej.

Istotnie, Rzym ze wspomnianych już względów prezentuje godną podziwu syntezę jedności i pluralizmu w Kościele, tworząc w ten sposób autentyczny obraz swojej katolickości. Komplementarność tych dwóch zasadniczych aspektów życia wspólnoty kościelnej ukazuje się w Rzymie ze szczególną wyrazistością. Pluralizm kształtuje jedność, jedność wyraża się harmonijnie w pluralizmie.

W czasach, w których teologia Kościołów lokalnych nabiera w świetle nauczania biblijno-kościelnego coraz większego znaczenia, doświadczenie przez studentów instytucji kościelnych życia w Rzymie we wspólnocie z sobą i z centrum katolickości stanowi z pewnością drogocenną posługę na rzecz samych Kościołów lokalnych,

¹³ *Lettera ai Rettori dei Pontifici Seminari*, II, 4.

sprzyjając ich wzbogaceniu duchowemu i kulturowemu oraz właściwej dojrzałości.

Każdy, kto odkrył i doświadczył w czasie swojej formacji w Wiecznym Mieście wspomnianych wartości, może później rzeczywiście być inspirowany w swoim działaniu atmosferą autentycznej tradycji, która przez wieki ożywia znacząco wiarę.

W tym kontekście można zauważyć, że głównym zadaniem poszczególnych rzymskich instytucji kościelnych zajmujących się formacją kleru jest skutecznie i fachowo pomagać studentom w nabywaniu przez nich solidnego przygotowania wymaganego do owocnego wypełniania zadań, które w przyszłości będą im powierzone w Kościele.

Jeśli tego typu instytucja kościelna z jakichś względów nie byłaby w stanie wypełnić wspomnianego zadania, to nie byłoby sensu kontynuowania jej działalności. Dobro wspólne i poczucie uczciwości wobec zainteresowanych Konferencji Episkopatów, pojedynczych biskupów lub władz zakonnych, wymagałyby w takim przypadku odpowiedzialnego i odważnego działania zmierzającego do przynajmniej czasowego jej zamknięcia.

Statuty i Regulaminy rzymskich instytucji formacji kapłańskiej

Statuty

Według kan. 94 § 1, Kodeksu Prawa Kanonicznego „Statuty w sensie właściwym oznaczają zarządzenia wydawane zgodnie z prawem w zespołach osób lub rzeczy, a określające ich cel, konstytucję, zarząd i sposoby działania”.

Instytucja staje się osobą prawną, a więc podmiotem szczególnych praw i obowiązków, w momencie zatwierdzenia przez władzę zwierzchnią Statutów i wydania dekretu erygującego.

Statuty stanowiące rodzaj dokumentu określającego tożsamość instytucji mają na ogół ściśle określoną strukturę i są zredagowane z użyciem terminologii prawniczej.

W przypadku rzymskich wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych Statuty zawierają zazwyczaj 15 artykułów.

Art. 1. Preambuła historyczna

W preambule przedstawia się krótko kontekst historyczny, w którym została erygowana instytucja oraz racje, które w sposób decydujący wpłynęły na powołanie jej do życia. Ułatwia to zrozumienie sensu istnienia instytucji oraz jej celów.

Art. 2. Ukonstytuowanie instytucji

Artykuł podaje oficjalną nazwę instytucji, datę i rodzaj dokumentu prawnego jej erygowania.

Art. 3. Natura i cel

W tym artykule określa się kategorię (kategorie) studentów, dla których instytucja jest przeznaczona (wyłącznie dla seminarzystów; wyłącznie dla kapłanów; dla seminarzystów i kapłanów). Ponadto artykuł wymienia diecezje lub kraje mające prawo posyłania do tej instytucji swoich studentów.

Art. 4. Konfiguracja prawna

Artykuł wskazuje siedzibę i podaje adres, datę przyznania osobowości prawnej cywilnej (osobowość kościelną instytucja uzyskuje wraz z aktem erygowania zgodnie z kan. 238 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego), oraz datę wpisu w rejestr instytucji kościelnych uznanych przez władze państwowe.

Art. 5. Kierownictwo

W artykule wymienia się organy najwyższego i bezpośredniego kierownictwa instytucją. Do nich zalicza się: Kongregację Edukacji Katolickiej, Konferencję Episkopatu (reprezentowaną przez komisję biskupów lub przez jednego biskupa oddelegowanego *ad hoc*). Artykuł określa także ich uprawnienia.

Artykuł precyzuje, kto i na jaki okres mianuje rektora oraz jakie są jego obowiązki. Ponadto wskazuje, przez kogo oraz na jaki czas są mianowani ojciec duchowy, wicerektor, ekonom i ewentualnie inni formatorzy (prefekt ds. studiów, koordynator praktyk duszpasterskich itd.). Określa również ich zadania.

Wreszcie wspomina, kto mianuje spowiedników zwyczajnych i nadzwyczajnych.

Art. 6. Kompetencje Konferencji Episkopatu

Artykuł stwierdza, iż fundamentalne wskazania dotyczące życia i zarządu instytucją są określone przez Konferencję Episkopatu z uwzględnieniem zarządzeń Kongregacji Edukacji Katolickiej odnoszących się do rzymskich instytucji formacji kapłańskiej.

Do Konferencji Episkopatu należy w sposób szczególny: dokonywanie ewentualnych zmian w Statucie, po uzyskaniu *nihil obstat* ze strony Stolicy Apostolskiej; aprobata Regulaminu instytucji i przedstawienie go do zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej; prezentacja kandydata na rektora; nominacja członków komisji nadzorczej; nominacja ojca duchowego; nominacja spowiedników zwyczajnych i nadzwyczajnych; nominacja wicerektora i ekonomy; kontrola Sprawozdania formacyjno-ekonomicznego przedkładanego co roku przez rektora i coroczna aprobata rozliczenia finansowego za rok poprzedni.

Art. 7. Studenci

W artykule określa się warunki i formalności, jakie muszą spełniać studenci, by być przyjętymi do danej instytucji formacji kapłańskiej oraz móc studiować na uczelni kościelnej w Rzymie.

W tym względzie wymaga się od studenta przede wszystkim dekretu od własnego biskupa, mocą którego został skierowany na konkretne studia i na konkretną uczelnię.

Artykuł podaje też normy określające usunięcie studentów z instytucji.

W przypadku przyjmowania do instytucji formacji kapłańskiej eks-seminarzystów lub eks-zakonników zaleca się stosowanie dyspozycji zawartej w kan. 241 § 3 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Zarządza ona, iż w takich przypadkach należy wymagać „zaświadczenia właściwego przełożonego, zwłaszcza o przyczynie ich wydalenia lub odejścia”.

Ponadto, należy uwzględnić dyrektywy dwóch Instrukcji wydanych w tym względzie przez Kongregację Edukacji Katolickiej¹⁴.

W artykule wspomina się także o konieczności złożenia przez studentów formalnej deklaracji o gotowości przestrzegania Statutów i Regulaminu instytucji. Rektora zaś zobowiązuje się do zaznajomienia studentów z tymi dokumentami i ich wyjaśnienia.

¹⁴ Por. Congregazione per l'Educazione Cattolica, *Istruzione alle Conferenze Episcopali circa l'ammissione in Seminario dei candidati provenienti da altri Seminari o Famiglie religiose*, 9 X 1986 r. i 8 III 1996 r.

Art. 8. Życie wspólnotowe

Artykuł precyzuje, czy w instytucji jest jedna niepodzielna wspólnota studentów, czy też jest ona podzielona na grupy lub sekcje.

Ponadto przypomina, iż Regulamin, opracowany z polecenia Konferencji Episkopatu oraz przez nią zaaprobowany, a następnie zatwierdzony przez Kongregację Edukacji Katolickiej, stanowi fundament życia wspólnotowego w jego wymiarze ludzkim, dyscyplinarnym i duchowym.

W artykule podkreśla się, że celem zasadniczym formacji jest zagwarantowanie właściwej pomocy studentom w coraz doskonalszym upodabnianiu się do Chrystusa Dobrego Pasterza.

Art. 9. Relacje instytucji „ad extra”

Artykuł mówi, iż instytucja winna utrzymywać relację z Kongregacją Edukacji Katolickiej przez przedstawianie jej rocznego sprawozdania ze swej działalności; z Konferencją Episkopatu przez przedkładanie jej analogicznego sprawozdania; z pojedynczymi biskupami przez informowanie o życiu duchowym i studiach ich studentów oraz w przypadku seminarzystów o zdatości do przyjęcia święceń diakońskich i kapłańskich; z uczelniami kościelnymi przez otrzymywanie od nich informacji o wynikach studentów w nauce oraz współpracy przy rozwiązywaniu problemów związanych ze studiami; z władzami państwowymi przez fakt, że rektor jest prawomocnym reprezentantem instytucji zgodnie z kan. 238 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Art. 10. Komisja nadzorcza

W artykule określa się, kim winni być członkowie komisji nadzorczej z mocy prawa, a kim z wolnego wyboru; przez kogo są mianowani i na jaki okres, jaki charakter mają ich decyzje (doradczy czy wiążący); jaka jest częstotliwość ich spotkań.

Do zadań komisji nadzorczej zalicza się zazwyczaj: czuwanie nad przestrzeganiem przez instytucję zarządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu dotyczących formacji kleru, wspomaganie rektora przy rozwiązywaniu spraw szczególnie trudnych, proponowanie razem z rektorem Konferencji Episkopatu wymagań przy przyjmowaniu studentów i wysokości rocznej opłaty, ocena zasadności ewentualnego usunięcia studenta, zaopiniowanie Sprawozdania formacyjno-ekonomicznego rektora przedkładanego Kongregacji Edukacji Katolickiej i Konferencji Episkopatu.

Art. 11. Administracja

Artykuł ustala odpowiedzialność rektora i ekonoma. Ponadto określa rodzaj relacji z komisją nadzorczą, przypomina o obowiązku przestrzegania norm prawa kanonicznego dotyczących wydatków w administracji zwyczajnej i nadzwyczajnej oraz o konieczności zatwierdzenia rocznego bilansu przedstawianego Stolicy Apostolskiej. Wskazuje też na podstawowe źródła finansowania i utrzymywania instytucji studentów.

Art. 12. Majątek nieruchomy

Artykuł określa, co stanowi majątek nieruchomy instytucji.

Art. 13. Likwidacja instytucji

W artykule precyzuje się, kto i na jakich zasadach zadysponuje majątkiem instytucji w przypadku jej likwidacji.

Art. 14. Przepisy uzupełniające

Artykuł stwierdza, iż odnośnie do spraw nieokreślonych w Statucie mają zastosowanie normy prawa kanonicznego i prawa świeckiego odnoszące się do instytucji kościelnych działających na terenie Republiki Włoskiej.

Art. 15. Końcowa klauzula

Artykuł stanowi, że Statuty zaaprobowane przez Kongregację Edukacji Katolickiej zastępują Statuty wcześniejsze. Nie mogą być one później odwołane i zmienione bez wyraźnej aprobaty ze strony tejże Kongregacji.

Regulaminy

Dokumentem regulującym życie i działalność rzymskich wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych są Regulaminy. Są one zredagowane na podobieństwo Regulaminów Wyższych Seminariów Duchownych, o których jest mowa w kan. 243 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Zgodnie z tym kanonem w Regulaminie „należy przystosować do miejscowych warunków normy programu kształcenia kapłańskiego, a zwłaszcza dokładniej sprecyzować te punkty dyscypliny, które dotyczą codziennego życia alumnów oraz porządku całego seminarium”. Regulaminy podają zatem szczegółowe przepisy dyscyplinarne w tym względzie oraz

ich motywacje pedagogiczne i duchowe. W większości przypadków Regulaminy składają się z Wprowadzenia i 5 Rozdziałów.

We Wprowadzeniu krótko przedstawia się ogólny program formacyjny, akcentując jego podstawowe cele i idee inspirujące.

Jest też ukazana sylwetka studenta korzystającego z przywileju formacji w Rzymie, w bliskości Katedry Piotrowej. W przypadku seminarzystów wskazuje się na poszczególne etapy formacji prowadzącej ku kapłaństwu. Jeśli zaś chodzi o kapłanów, zostają przypomniane zasadnicze wymagania podejmowanej formacji permanentnej.

Rozdział pierwszy: Kierownictwo – stara się szerzej rozwinąć treści, które w sposób niezwykle zwięzły zostały sformułowane w Statutach. To rozwinięcie sprowadza się przede wszystkim do ukazania ducha i sposobów sprawowania różnych funkcji kierowniczych. Formatorzy w swojej postawie winni ukazywać umiłowanie Ojca Świętego i zachowywać należyne szacunek wobec niego, Stolicy Apostolskiej, Konferencji Episkopatu. Ponadto ich relacje z papieżem, instytucjami Stolicy Apostolskiej i Konferencjami Episkopatów winny odznaczać się podporządkowaniem hierarchicznym, gotowością do wzajemnej współpracy i zaufaniem.

Wzajemne relacje między formatorami powinny charakteryzować się duchem braterskiej współpracy i doskonałego zrozumienia. Formatorzy mają wspólnie opracować program formacyjny oraz definiować i weryfikować kryteria rozeznania powołaniowego.

Ponadto są wezwani towarzyszyć studentom przez owocny i pełen szacunku dialog, respektować ich wolność sumienia i zachowywać rozróżnienie między forum wewnętrznym i zewnętrznym.

Rozdział ten przedstawia też relacje między kierownictwem instytucji formacji kapłańskiej a uniwersytetami oraz środowiskami, w których studenci spełniają praktyki lub posługi duszpasterskie.

W Rozdziale drugim: Studenci – zwraca się uwagę na przymioty fizyczne (zdrowie), ludzkie, duchowe i intelektualne, wymagane od studentów w chwili przyjmowania do danej instytucji formacyjnej. Duże znaczenie przypisuje się wymaganiom stawianym studentom przez „rzymską” formację.

Podane są też warunki przyjęcia studentów i sposoby ewentualnego usunięcia.

Studenci pochodzący z innych seminariów, kolegiów, konwiktów czy też instytutów zakonnych winni przedstawić zaświadczenie właściwego przełożonego, zwłaszcza o przyczynie ich wydalenia lub

odejścia (por. kan 241 § 3 Kodeksu Prawa Kanonicznego i Instrukcje Kongregacji Edukacji Katolickiej z 1986 i 1996 r.).

Ponadto w rozdziale tym zachęca się studentów do właściwej integracji ze wspólnotą przez: pielęgnowanie ducha otwartości, wzajemne zrozumienie, szczerzy dialog z formatorami, posłuszeństwo, aktywne zaangażowanie w proces formacyjny.

Studenci zobowiązani są do utrzymywania kontaktów z własnymi biskupami, diecezjami oraz do przestrzegania norm Statutów i przepisów Regulaminów.

Rozdział trzeci: Podstawowe wymiary formacji – omawia, w zależności od rodzaju instytucji, formację seminarzystów lub formację permanentną kapłanów.

Przedstawia on cztery zasadnicze jej wymiary: dyscyplinarną (ludzką), duchową, intelektualną i duszpasterską¹⁵. Opis tych aspektów formacyjnych tworzy część centralną każdego Regulaminu.

W paragrafie poświęconym formacji dyscyplinarnej podkreśla się, iż jest to jeden z aspektów formacji ludzkiej, ściśle powiązanej z formacją duchową, intelektualną i duszpasterską.

Paragraf wspomina m.in. o potrzebie wychowania kandydatów do umiłowania prawdy, do prawości i rzetelności, szacunku wobec każdej osoby, do sprawiedliwości, wierności danemu słowu, do konsekwentnego postępowania, a zwłaszcza zrównoważonego sądu i zachowania¹⁶. Jest też mowa o znaczeniu ewangelicznym posłuszeństwa kościelnego, funkcji wychowawczej dyscypliny¹⁷, potrzebie właściwego dialogu studentów z formatorami, wzajemnej współpracy w budowaniu wspólnego dobra, roli odpowiedzialności, konieczności zachowania przepisów regulujących życie wspólnotowe.

Paragraf poświęcony formacji duchowej podkreśla, że formacja ta stanowi centrum jednoczące cały proces formacyjny. W formacji duchowej „formacja ludzka, zakorzeniona w antropologii przyjmującej pełną prawdę o człowieku, otwiera się (...) i w niej znajduje dopełnienie”¹⁸. Formacja duchowa stanowi dla każdego kapłana „serce, które jednoczy i ożywia jego bycie kapłanem i jego

¹⁵ Por. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 28 X 1965, nr 4; Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 25 III 1992, nr 43-59.

¹⁶ Por. *tamże*, nr 43.

¹⁷ Por. *Optatam totius*, nr 11.

¹⁸ *Pastores dabo vobis*, nr 45.

działalność”¹⁹. Bez niej „formacja duszpasterska byłaby pozbawiona fundamentu”²⁰.

Następnie podaje się zasadnicze elementy tej formacji: codzienną celebrację Eucharystii, celebrację wspólnotową Laudesów i Nieszporów, praktykę *lectio divina*, rachunek sumienia, adorację Najświętszego Sakramentu, praktyki pobożności maryjnej, kierownictwo duchowe, regularną spowiedź świętą.

W paragrafie tym jest także mowa o przymiotach ojca duchowego oraz o jego zadaniach w organizacji życia liturgicznego i różnych praktyk pobożnościowych, cotygodniowych konferencji duchowych, comiesięcznych dni skupienia, corocznych rekolekcji. Ojciec duchowy stanowi punkt odniesienia dla kierownictwa duchowego i spowiedzi świętej studentów. On też koordynuje posługę innych kapłanów wskazanych przez rektora jako spowiedników.

Paragraf omawiający formację intelektualną ukazuje, iż „formacja intelektualna, chociaż ma swoją specyfikę, jest głęboko związana z formacją ludzką oraz duchową, stanowi wręcz ich niezbędny element. (...) Ona znajduje konkretne uzasadnienie w samej naturze posługi kapłańskiej i jest dziś szczególnie nagląca ze względu na wyzwania «nowej ewangelizacji»”²¹.

Dlatego paragraf podkreśla, że jest ogromnie ważne zagwarantowanie przyszłym kapłanom solidnej formacji filozoficzno-teologicznej i jej głębokiej asymilacji. Kapłani odbywający studia specjalistyczne są zachęceni do podjęcia wszelkich wysiłków, by zakończyć je zdobyciem tytułów naukowych.

Wszyscy studenci są zobowiązani do regularnego uczestnictwa w wykładach; do udziału w różnego typu konferencjach i sympozjach naukowych mających na celu pogłębienie wybranych zagadnień filozoficznych, teologicznych czy też duszpasterskich oraz do utrzymywania kontaktów z profesorami uniwersyteckimi. Są też zobowiązani informować formatorów o wynikach w nauce.

Formatorzy ze swej strony mają obowiązek pomóc na początku studentom w nabyciu znajomości języka włoskiego, a następnie czuwać nad przebiegiem ich studiów.

Instytucja formacji kapłańskiej ma też dysponować swoją biblioteką i troszczyć się o jej ciągle wzbogacanie w coraz to nowe książki i czasopisma naukowe.

¹⁹ *Tamże*.

²⁰ *Tamże*.

²¹ *Tamże*, nr 51.

Ostatni paragraf, poświęcony formacji duszpasterskiej, przypomina, iż cała formacja kandydatów do kapłaństwa powinna mieć charakter głęboko duszpasterski²².

Formacja duszpasterska teoretyczna jest zapewniana studentom na uniwersytetach. Może być ona uzupełniana w instytucji formacji kapłańskiej w jej aspektach praktycznych dotyczących homiletyki, katechetyki, liturgiki.

Alumni winni też odbywać praktyki duszpasterskie. Dlatego tenże paragraf podaje sposoby i czas odbywania takich praktyk oraz sposoby ich weryfikacji i oceny. Ponadto zawiera wskazania odnośnie do sposobu odbywania praktyk duszpasterskich przez kandydatów do kapłaństwa w okresie wakacji.

Jeśli chodzi o kapłanów, zaleca się, by ich posługi duszpasterskie w parafiach diecezji rzymskiej czy w innych diecezjach włoskich, a nawet poza Włochami, były skoordynowane z tokiem studiów oraz porządkiem życia duchowego i wspólnotowego instytucji, w której przebywają. Zajęcia duszpasterskie mogą mieć miejsce jedynie w soboty po południu i w niedziele oraz w czasie wolnym od wykładów. Kapłan jest zobowiązany do przedstawienia rektorowi zgody biskupa ordynariusza, by podjąć wspomniane posługi.

Rozdział czwarty: Wspólnota instytucji formacji kapłańskiej – precyzuje kwestie dotyczące rodzaju wspólnoty i mówi o osobach ją tworzących. Typ wspólnoty ma odpowiadać temu, jaki został określony w Statutach.

Może istnieć jedna duża wspólnota lub też wspólnota podzielona na mniejsze grupy. Jeśli wspólnota składa się z mniejszych grup podane są kryteria podziału.

Jest też mowa o tym, kim są formatorzy i jaki rodzaj relacji mają utrzymywać ze wspólnotą studentów.

Szczególną uwagę zwraca się na stworzenie odpowiedniej atmosfery duchowej, która winna być ważnym elementem formacyjnym. Wszyscy członkowie są wezwani do wzajemnej współpracy w różnych dziedzinach codziennego życia i do tworzenia wspólnoty rodzinnej ożywianej duchem braterskiej miłości.

Wspólnotę tworzą też siostry zakonne wykonujące różne posługi. Zaleca się, by zagwarantować im opiekę duchową oraz okazywać postawę szacunku.

²² Por. *tamże*, nr 57.

W *Rozdziale piątym: Dobra materialne i administracja* – mówi się o wynagrodzeniu formatorów, sióstr, personelu posługującego; o wydatkach związanych z utrzymaniem budynku, ogrodu, środków transportu, ubezpieczeniach zdrowotnych studentów i osób zatrudnionych.

We wszystkich sprawach finansowych zaleca się ściśle współpracę ekonomy z rektorem. Ponadto należy organizować okresowe spotkania komisji nadzorczej.

W końcu zaleca się utrzymywanie odpowiednich relacji ze Stolicą Apostolską oraz z władzami państwowymi.

Formacja kapłańska w wyższych seminariach duchownych, kolegiach, konwiktach i instytutach kościelnych w Rzymie

Formacja przyszłych kapłanów lub też formacja permanentna kapłanów w rzymskich wyższych seminariach duchownych, kolegiach, konwiktach i instytutach kościelnych odbywa się zgodnie z dyrektywami zawartymi w dokumentach II Soboru Watykańskiego, w *Normach dla Konwiktów Kościelnych w Rzymie*, wydanych przez Kongregację Edukacji Katolickiej w 1959 r.²³, w Kodeksie Prawa Kanonicznego, w *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, w adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Pastores dabo vobis* i w innych dokumentach wydawanych sukcesywnie przez dykasteria watykańskie oraz zawartych w Regulaminach tychże instytucji.

Życie duchowe

W instytucjach formacji przyszłych kapłanów jest celebrowana codziennie msza św. wspólnotowa, oraz Laudesy, Nieszpory, a także w niektórych przypadkach modlitwa „Godzin w ciągu dnia”.

W kolegiach i konwiktach zamieszkiwanych przez kapłanów Eucharystia jest zazwyczaj koncelebrowana rano. Zdarza się jednak, iż Eucharystia jest celebrowana wieczorem w połączeniu z Nieszporami.

Ponadto każdego dnia zarówno seminarzyści jak i kapłani, w czasie dla siebie najbardziej dogodnym, odpowiadają rozmyślanie i adorację Najświętszego Sakramentu. Co najmniej raz w miesiącu przy-

²³ Por. Sacra Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus, *Norme per i Convitti Ecclesiastici in Roma*, Prot. N. 671/59, Roma 21 V 1959.

stępują do spowiedzi św. Większość z nich ma stałych kierowników duchowych.

Zazwyczaj wszystkie celebracje liturgiczne są sprawowane z wielką starannością i dostojeństwem. W sposób szczególnie uroczysty jest celebrowana msza św. w uroczystości, niedziele i święta, a niekiedy również w soboty wieczorem, ze względu na obowiązki duszpasterskie studentów podejmowane w niedziele. W niedziele mają także miejsce celebracje śpiewanych Nieszporów.

Odprawiane są też, prywatnie lub w grupach, tradycyjne praktyki pobożnościowe takie jak: Różaniec, Droga Krzyżowa itd. W czasie Adwentu i Wielkiego Postu zazwyczaj są sprawowane nabożeństwa pokutne. W maju i październiku odbywają się nabożeństwa maryjne.

W wielu rzymskich wyższych seminariach duchownych, kolegiach, konwiktach i instytutach kościelnych studenci słuchają raz w tygodniu konferencji duchowej, raz w miesiącu uczestniczą w dniu skupienia oraz raz w roku biorą udział w rekolekcjach.

Dyscyplina

Jeśli chodzi o wymogi dyscyplinarne, przypomniane m.in. w *Liście okólnym do Rektorów*, wydanym przez Kongregację Edukacji Katolickiej w 1975 r. i dotyczące porządku dnia, wyjść wieczorowych, stroju kościelnego, odwiedzin gości, zauważa się, że z ich przestrzeganiem przez seminarzystów i kapłanów bywa różnie. Większość z nich przestrzega regulamin w sposób zadawalający, niemniej spora grupa studentów traktuje go bardzo dowolnie.

Jeśli chodzi o opuszczanie przez studentów instytucji formacyjnych wieczorem zauważa się, że w większości przypadków portier nie są zamykane mniej więcej o godzinie 24.00. Oczywiście w sytuacjach wyjątkowych, jak w przypadku podróży czy też bardzo późno kończących się zajęć duszpasterskich, studenci zawiadamiają rektora o swoim późniejszym powrocie.

Strój duchowny noszą studenci w czasie celebracji liturgicznych, wykładów na uczelniach, przy wspólnych posiłkach i innych spotkaniach. Ostatnio występuje w tym względzie, niestety, coraz więcej zaniedbań.

Odwiedziny studentów przez gości w ich pokojach są zazwyczaj dopuszczane jedynie w instytucjach zamieszkiwanych przez kapłanów.

Studia

Studenci są zobowiązani do regularnego uczęszczania na wykłady prowadzone przez ich uczelnię.

Rzymskie instytucje zajmujące się formacją przyszłych kapłanów starają się zapewnić studentom nauczanie uzupełniające języków klasycznych i nowożytnych oraz dyscyplin o charakterze duszpasterskim, takich jak np. homiletyka, katechetyka, śpiew kościelny, spowiednictwo.

Wymiar praktyczny formacji pastoralnej

Instytucje prowadzące formację przyszłych kapłanów zapewniają im różnorodne praktyki duszpasterskie. Są one ściśle dostosowane do stopnia przygotowania duchowego, intelektualnego i duszpasterskiego seminarzystów. Ponadto są monitorowane i okresowo oceniane przez wychowawców oraz zharmonizowane z formacją duchową i studiami.

Konwikty kapłańskie organizują posługi duszpasterskie zgodnie z długoletnią i sprawdzoną tradycją. Kapłani odbywają je zazwyczaj w niedziele i święta. Tam, gdzie pozwalają na to warunki, uczestniczą oni w wieczornych spotkaniach grup parafialnych i ruchów kościelnych. Trzeba podkreślić, iż posługi duszpasterskie kapłani wykonują za zgodą własnego biskupa ordynariusza, rektora i za aprobatą Wikariatu Miasta Rzymu.

Zgodnie z wymaganiami formacji permanentnej w różnych konwiktach kapłańskich organizuje się konferencje dotyczące aktualnych problemów duszpasterskich Kościołów lokalnych, z których pochodzą kapłani, jak i Kościoła powszechnego.

Relacja między Kongregacją Edukacji Katolickiej a instytucjami formacji kapłańskiej w Rzymie

Kongregacja Edukacji Katolickiej świadoma ogromnego znaczenia rzymskich instytucji formacji kapłańskiej stara się im nieustannie towarzyszyć i roztaczać nad nimi odpowiednią opiekę. Widać to zwłaszcza po II Soborze Watykańskim. Kongregacja ciągle podejmuje nowe inicjatywy wspomagające wspomniane instytucje w realizacji ich zadań formacyjnych, tak by jak najlepiej odpowiadały duchowi czasów i wymaganiom Kościoła.

Współpraca Kongregacji z odpowiedzialnymi rzymskich wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytucji kościelnych przy redakcji nowych statutów i regulaminów tych instytucji

W kontekście różnego typu działań Kongregacji Edukacji Katolickiej na rzecz promocji instytucji formacji kapłańskiej w Rzymie, po II Soborze Watykańskim, szczególnie ważna była współpraca z odpowiedzialnymi tych instytucji przy redakcji nowych Statutów i Regulaminów. Opracowanie tych dokumentów wpisało się w program odnowy formacji kapłańskiej w duchu soborowym. Chodziło o podjęcie zadania w pewnym sensie analogicznego do tego, związanego z redakcją *Rationes institutionis sacerdotalis* dla poszczególnych krajów, przewidzianego przez dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*. *Rationes nationales* miały ukazać normy dostosowane do warunków właściwych dla poszczególnych terenów i czasów, żeby formacja kapłana zawsze odpowiadała potrzebom duszpasterskim tych krajów, w których ma być podjęta posługa²⁴.

Redakcja nowych Statutów i Regulaminów rzymskich wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytucji miała na względzie przede wszystkim:

– dostosowanie aspektu prawnego, organizacyjnego, strukturalnego i pedagogicznego wspomnianych instytucji do nowych wymogów społecznych i kościelnych oraz wskazań dekretu *Optatam totius*, Kodeksu Prawa Kanonicznego, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* i innych, późniejszych dokumentów Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatów;

– zaoferowanie formatorom odpowiednich narzędzi do wykonywania przez nich zadań wychowawczych w owocny sposób oraz do łatwiejszego pokonywania różnych trudności i negatywnych tendencji, które wносиły pewien niepokój w życie seminariów, zwłaszcza w pierwszych latach posoborowych;

– promowanie w wielkiej różnorodności orientacji pedagogicznych, często bardzo rozbieżnych, jedności kryteriów organizacyjnych i dyscyplinarnych, koniecznej do zagwarantowania regularnego życia wspólnotowego we wspomnianych instytucjach formacji kapłańskiej i właściwej organizacji zajęć dydaktycznych na papieskich uniwersytetach.

²⁴ Por. *Optatam totius*, nr 1.

Redakcję nowych Statutów i Regulaminów Kongregacja Edukacji Katolickiej promowała w latach 1968-1989. W celu ułatwienia rektorom przygotowania tych dokumentów wydała dwa Listy okólne. Pierwszy, 1 marca 1975 r., drugi zaś 30 września 1980 r. W obu Listach zwracała uwagę na najważniejsze treści, które winny zawierać Statuty i Regulaminy oraz podawała wskazówki metodologiczne.

Inicjatywa Kongregacji w znaczący sposób przyczyniła się też do wzbudzenia odpowiedniego zainteresowania ekip formacyjnych i Konferencji Episkopatów tym problemem. Istotnie, pierwsze projekty tych dokumentów przysłane Kongregacji pozwoliły na podjęcie z kompetentnymi władzami dalszego, owocnego dialogu w tej materii. Dzięki temu prace redakcyjne w latach 90. ubiegłego stulecia posunęły się znacząco do przodu zarówno jeśli chodzi o liczbę, jak i jakość zaprezentowanych dokumentów.

Te, które po solidnej weryfikacji odpowiadały wskazaniom Kongregacji zostały przez nią zatwierdzone. Do nich należy zaliczyć: Statuty Papieskiego Kolegium Niemiecko-Węgierskiego (25 IX 1978), Regulamin Papieskiego Kolegium Ameryki Północnej (6 V 1982), Statuty Kolegium Capranica (22 VII 1982) oraz Regulamin teje instytucji (3 XI 1989), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Chorwackiego św. Hieronima (30 XI 1987), Regulamin Międzynarodowego Seminarium Filozoficzno-Teologicznego Jana Pawła II (24 V 1989), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Słoweńskiego (24 V 1990), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Hiszpańskiego św. Jozafata (11 XII 1990), Statuty i Regulamin Międzynarodowego Kolegium Kościelnego Sedes Sapientiae (1 II 1991), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Międzynarodowego Maria Mater Ecclesiae (7 VI 1991), Statuty i Regulamin Papieskiego Seminarium Lombardzkiego świętych Ambrożego i Karola (6 VIII 1991), Statuty Papieskiego Kolegium Brazylijskiego (17 IX 1991), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Ameryki Łacińskiej (17 V 1994), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Meksykańskiego (6 XII 1994), Statuty Międzynarodowego Kolegium Kościelnego św. Karola Boromeusza (8 IV 1995), Statuty i Regulamin Papieskiego Instytutu Kościelnego Węgierskiego (5 I 1996), Statuty Domu św. Karola (6 IV 1996), Statuty Papieskiego Kolegium Ameryki Północnej (19 III 1998), Statuty Papieskiego Kolegium Słowackiego świętych Cyryla i Metodego (31 III 1998), Statuty i Regulamin Kościelnego Konwiktu Leo-

nianum (1 III 2000), Statuty Międzynarodowego Seminarium Filozoficzno-Teologicznego Jana Pawła II (28 VI 2001), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Polskiego (4 VII 2002), Statuty Papieskiego Kolegium Niemiecko-Węgierskiego (22 II 2003), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Portugalskiego (27 VI 2003), Statuty i Regulamin Międzynarodowego Konwiktów św. Tomasza z Akwinu (10 IX 2003), Statuty i Regulamin Papieskiego Instytutu Kościelnego Polskiego (2 III 2004), Statuty i Regulamin Kolegium Wenezuelskiego (29 IX 2004), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Belgijskiego (21 XII 2004), Regulamin Papieskiego Kolegium Irlandzkiego (18 VII 2005), Statuty i Regulamin Papieskiego Kolegium Kanadyjskiego (30 XI 2005), Statuty i Regulamin Konwiktów Kościelnego Medellin (13 IX 2007).

W przypadku innych konieczne było naniesienie dodatkowych poprawek.

Kongregacja Edukacji Katolickiej, współpracując przy redakcji nowych Statutów i Regulaminów wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych w Wiecznym Mieście, pragnęła, by była zachowana w nich zasadnicza jedność kryteriów formacyjnych.

Jest oczywiste, że przez wymaganie zachowania wspomnianej jedności kryteriów formacyjnych Kongregacji nie chodziło o zniesienie tradycji czy też aspektów charakterystycznych, właściwych poszczególnej instytucji. Kongregacja nie zamierzała odrywać tych instytucji od specyficznych zwyczajów kulturowych i duszpasterskich Kościołów lokalnych, które reprezentują, na rzecz niewłaściwie rozumianej „rzymskości”. Kongregacja chciała jedynie, by w tych instytucjach były przestrzegane niektóre podstawowe normy dyscyplinarne, konieczne do zagwarantowania uporządkowanego życia wspólnotowego i kształtowania poprawnych zachowań studentów w środowisku takiego miasta, jakim jest Rzym.

Utworzenie Stowarzyszenia Rektorów Kolegiów Kościelnych Rzymskich i Komitetu Promocji Instytutów Rzymskich

Z inicjatywy Kongregacji Edukacji Katolickiej została utworzona Unia Rektorów Kolegiów Kościelnych Rzymskich (Unione Rettori Collegi Ecclesiastici Romani) w celu promocji i zagwarantowania

permanentnej i aktywnej współpracy wszystkich rektorów kolegiów, zarówno kleru diecezjalnego jak i zakonnego.

Ponadto Kongregacja przyczyniła się do utworzenia Komitetu Promocji Instytutów Rzymskich (Comitato Animatore degli Istituti Romani). Został on powołany do promowania lepszej współpracy różnych centrów akademickich Rzymu oraz szukania rozwiązań wspólnych problemów dotyczących wielorakich aspektów życia uniwersyteckiego.

Po kilku latach pierwsza ze wspomnianych instytucji przekształciła się w Stowarzyszenie Rektorów Kolegiów Kościelnych Rzymskich (A.R.C.E.R – Associazione dei Rettori dei Collegi Ecclesiastici Romani). Druga natomiast jest nazywana dziś Komitetem Rektorów ds. Spraw Promocji Uniwersytetów i Ateneów Papieskich Rzymskich (Comitato Animatore dei Rettori delle Università e Atenei Pontifici Romani). W ostatnich kilkudziesięciu latach obie instytucje podjęły bardzo wiele cennych inicjatyw na rzecz lepszego promowania centrów formacji kościelnej w Rzymie.

Wizytacje apostołskie

Innym wyrazem troski Kongregacji Edukacji Katolickiej o właściwe funkcjonowanie rzymskich instytucji formacji kapłańskiej były przeprowadzone w nich wizytacje apostołskie. Pierwsza z tych wizytacji odbyła się w 1927 r., druga w 1938 r., a trzecia w 1989 r.

Ta ostatnia została wpisana w kontekst wizytacji przeprowadzonych w latach 1980-2000 w większości seminariów duchownych na świecie. Ich celem było poznanie faktycznego stanu formacji kapłańskiej prowadzonej w seminariach. Przez zorganizowanie tych wizytacji chciano stworzyć okazję do podjęcia nowej i pogłębionej refleksji nad zasadniczymi elementami doktrynalnymi i dyscyplinarnymi, które muszą być zawsze brane pod uwagę w zapewnianiu solidnej formacji przyszłym kapłanom.

Wizytacja przeprowadzona w 1989 r. w wyższych seminariach duchownych, kolegiach, konwiktach i instytutach kościelnych w Rzymie miała jednocześnie na celu zintensyfikowanie dialogu i współpracy między nimi a Stolicą Apostołą. Kongregacja Edukacji Katolickiej przypisuje temu ogromne znaczenie. Wspomniane bowiem instytucje formacyjne, mające przywilej funkcjonowania w bliskości Katedry św. Piotra, powołane są, by w pełni zrealizować cele postawione im w momencie erygowania przez Kościół, tj. zapewnić

nie solidnego przygotowania kapłanów, którzy przez właściwą formację ludzką, duchową, intelektualną i duszpasterską, byłiby w stanie skutecznie głosić Dobrą Nowinę zbawienia człowiekowi żyjącemu we współczesnym świecie.

Organizacja letnich kursów dla formatorów wyższych seminariów duchownych

W latach 1997-1999, Stowarzyszenie Rektorów Kolegiów Kościelnych w Rzymie z inicjatywy i pod patronatem Kongregacji Edukacji Katolickiej zorganizowało trzy kursy letnie dla formatorów wyższych seminariów duchownych diecezjalnych.

Kursy i ich uczestnicy

Pierwszy kurs, mający miejsce w lipcu 1997 r., był zorganizowany w Seminarium Lombardzkim i Kolegium Hiszpańskim. Uczestniczyło w nim 68 kapłanów pochodzących z 57 diecezji i 31 krajów. Zdecydowaną większość stanowili rektorzy i wicerektorzy.

Drugi kurs odbył się w lipcu 1998 r. Był on zorganizowany w Seminarium Lombardzkim, Kolegium Hiszpańskim, Kolegium Ameryki Północnej i Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Rzymskiej. Uczestniczyło w nim 100 kapłanów reprezentujących 32 kraje świata.

Trzeci kurs odbył się w lipcu 1999 r. Do instytucji, które gościły uczestników poprzednich dwóch kursów dołączyło tym razem Kolegium Filipińskie. W trzecim kursie brało udział 121 uczestników, pochodzących z 32 krajów i reprezentujących 98 diecezji.

We wspomnianych kursach uczestniczyło 289 formatorów, którzy mieli okazję wysłuchać wykładów prowadzonych przez 30 profesorów, biskupów, ekspertów i członków Kongregacji Edukacji Katolickiej.

Charakterystyka kursów

Cele: Wszystkie kursy miały na celu pogłębienie u uczestników ich przygotowania teologicznego, duchowego, psychologicznego

i pedagogicznego. Przez swój międzynarodowy charakter chciały też dać okazję do wymiany opinii odnośnie do właściwego rozeznawania u seminarzystów powołania do kapłaństwa, owocnego towarzyszenia im w procesie formacyjnym w seminarium oraz sposobów rozwiązywania różnych problemów wychowawczych.

Znaczenie: Organizacja kursów w Rzymie i ich międzynarodowy charakter stworzyły doskonałą okazję do poznania i zweryfikowania różnych metod formacyjnych stosowanych w przygotowywaniu kandydatów do kapłaństwa w seminariach w różnych krajach oraz pozwoliły ocenić kościelne i kulturowe elementy, charakteryzujące rzymskie środowisko formacyjne. W sposób szczególny umożliwiły żywy dialog z instytucjami akademickimi w Rzymie, z różnymi instytucjami Stolicy Apostolskiej (kongregacje, rady, komisje, biura). Dały też okazję do spotkania z Ojcem Świętym.

Metodologia: Podczas trwania wspomnianych kursów ich uczestnicy brali zazwyczaj udział w specjalistycznych wykładach dotyczących rozmaitych aspektów formacji seminaryjnej. Sporo czasu poświęcali też na wymianę doświadczeń, krytyczną analizę problemów napotykaných w pracy formacyjnej, twórcze opracowywanie wzorcowych seminaryjnych projektów wychowawczych.

Ogólna tematyka: Zorganizowane kursy skupiały swoją uwagę wokół czterech fundamentalnych problematyk:

- osoby kandydata: pochodzenie, przygotowanie kulturowe i duchowe;
- tożsamości kapłana diecezjalnego: teologia i duchowość kapłańska;
- wspólnoty formacyjnej: Jezus jako wzór do naśladowania, tożsamość i posługa pojedynczych formatorów oraz zespołów formatorów, kapłańskie braterstwo;
- seminaryjnego procesu formacyjnego: kryteria formacyjne, program i wymiary formacji.

Podczas kursów były też organizowane spotkania formatorów w grupach mające na celu ocenę zastosowanych środków składających się na nabycie przez nich „rzymskiego” doświadczenia formacyjnego. Każda grupa formatorów mogła wyrazić swoje opinie, zaproponować wprowadzenie wykładów monograficznych i elementów uzupełniających program formacyjny kursu. W ten sposób do programu kursów włączono takie wykłady monograficzne jak: kierownictwo duchowe, sposoby towarzyszenia przez formatorów powołanym do kapłaństwa rozeznawanie powołania, formacja nowo wyświęconych kapłanów, historia formacji kapłańskiej.

Ogólna ocena kursów: Na zakończenie każdego kursu została dokonana jego ocena. Z jednej strony kurs był oceniany przez jego uczestników, a z drugiej przez odpowiedzialnych za jego zorganizowanie. Oceny te pozwalały dostrzec zarówno aspekty pozytywne, jak i negatywne w organizacji kursów i przyczyniły się do jej udoskonalenia.

Ogólnie, program kursów był oceniony bardzo pozytywnie. Podobnie został oceniony dobór profesorów i innych prelegentów, ich przygotowanie merytoryczne i doświadczenie formacyjne.

W perspektywie udoskonalenia organizacji kursów postulowano zwiększenie liczby spotkań uczestników w grupach.

Wreszcie zdecydowana większość uczestników podkreśliła, iż najlepszym miejscem do organizacji tego typu kursów jest Rzym.

Jan Paweł II i rzymskie instytucje formacji kapłańskiej

Papież Jan Paweł II od samego początku swego 27-letniego, niezwykle intensywnego i owocnego pontyfikatu, okazywał szczególną troskę o wyższe seminaria duchowne, kolegia, konwikty i instytucje kościelne działające w Wiecznym Mieście²⁵. Ta troska wyrażała się w różny sposób.

Ojciec Święty był przede wszystkim dogłębnie przekonany o ważności formacji kapłańskiej dokonującej się w instytucjach formacyjnych działających w Rzymie. Zdawał sobie doskonale sprawę z cennego wkładu atmosfery Wiecznego Miasta w tę formację. Podkreślał to przy rozmaitych okazjach. Podczas licznych spotkań ze studentami, odbywającymi studia kościelne, wielokrotnie akcentował „ducha rzymskości” tych studiów, będącego szczególnym znakiem jedności z papieżem, mającym swą Katedrę w Rzymie. W tym kontekście bardzo znaczące są słowa papieża, wypowiedziane 21 stycznia 1983 r. w czasie spotkania ze studentami i eks-studentami Kolegium Capracina: „Nie chodzi tylko o odnoszenie się do papieża jako do punktu odniesienia, punktu pewnego na który się patrzy, lecz także jako do punktu, z którego się patrzy. Alumn rzymskiego instytutu jest zobowiązany do otwarcia się na znaki rozeznawania własnego powołania patrząc na posługę pasterską papieża, źródło i bazę jedności Kościoła powszechnego. W Rzymie rozmaite formy katolicyzmu zbiegają

²⁵ Por. J. Saraiwa Martins, *Giovanni Paolo II e gli Atenei Pontifici Romani*, Città del Vaticano 1994, s. 19-23.

się w ich centrum i zachowują własne niezniszczalne bogactwa w żywotnym świetle jedności gwarantowanej przez Katedrę Piotrową²⁶.

Zdaniem Jana Pawła II, Rzym, oprócz bliskości z następcą św. Piotra, oferuje kapłanom lub też seminarzystom możliwość „różnych pożytecznych kontaktów z pasterzami Kościołów lokalnych, innymi osobami duchownymi pochodzącymi z różnych krajów i kontynentów, a także kolegami ze studiów reprezentującymi wszystkie części świata”²⁷. Całe to bogactwo doświadczeń rodzi u studentów głęboki sens jedności i powszechności Kościoła, mocnego ducha wspólnoty kościelnej *cum Petro et sub Petro*, umacnia wewnętrzną harmonię ducha oraz uzdalnia do zrównoważonej oceny sytuacji ogólnokościelnej²⁸.

Można więc powiedzieć, że pobyt w Rzymie stanowi dla tysięcy księży odbywających studia specjalistyczne i formację permanentną oraz dla seminarzystów przygotowujących się do kapłaństwa szczególną łaskę. Prawdę tę potwierdza sam Ojciec Święty: „Oczywiście istnieje w tym naszym Rzymie – jak zauważyć to może każdy – specjalna łaska. Łaska wiecznie trwałej obecności apostołów Piotra i Pawła. Łaska świadectwa wielu męczenników, którzy nieustannie i w tajemniczy sposób udoskonalają duszę Rzymu. Łaska katolickości Kościoła, wyrażona na różne sposoby wokół Następcy świętego Piotra. Łaska wieczności. Będzie dla was studentów ogromnym

²⁶ Giovanni Paolo II, *Discorso ad alunni ed ex alunni dell'Almo Collegio Capranica sulla preparazione dei sacerdoti alla vita comunitaria per la missione nella parrocchia e nella diocesi*, Insegnamenti di Giovanni Paolo II, 6 (1983) 1, s. 178.

²⁷ Tenże, *Omelia sul sacerdote segno trasparente della carità di Cristo*, *Buon Pastore*, L'Osservatore Romano, 26 XI 1992, s. 6; por. także: tenże, *Omelia sulla missione di condurre gli uomini a Cristo sulle vie tracciate della Chiesa*, Insegnamenti di Giovanni Paolo II, 4 (1981) 1, s. 52-53; tenże, *Omelia sulla testimonianza del messaggio evangelico e la predicazione della dignità dell'uomo*, tamże, 5 (1982) 1, s. 76; tenże, *Omelia sulla testimonianza dei sacerdoti come espressione della vitalità e della presenza della Chiesa nel mondo*, tamże, 6 (1983) 2, s. 152; tenże, *Omelia su Gesù Buon Pastore modello di amore e di servizio della missione sacerdotale nella Santa Chiesa di Dio*, L'Osservatore Romano 30-31 III 1992, s. 6; tenże, *Omelia sulla rinnovata dedizione al servizio del Popolo di Dio in America*, Insegnamenti di Giovanni Paolo II, 7 (1984) 2, s. 933; tenże, *Omelia sulla chiamata a consacrare la gioventù e l'intera vita a proclamare e ad edificare il Regno di Dio*, tamże, 7 (1984) 1, s. 1605.

²⁸ Tenże, *Omelia sul sacerdote segno trasparente della carità di Cristo*, *Buon Pastore*, tenże, *Omelia su Gesù Buon Pastore modello di amore e di servizio della missione sacerdotale nella Santa Chiesa di Dio*, por. tenże, *Parole prima della Santa Messa su una fede forte e un amore fedele*, Insegnamenti di Giovanni Paolo II, 11 (1988) 4, s. 1508; tenże, *Discorso sull'eredità cristiana della nazione ceka da mantenere e tramandare*, L'Osservatore Romano, 1-2 X 1984, s. 1.

ubogaceniem, jeśli w czasie waszego tutaj pobytu będziecie się starać korzystać z tej właśnie łaski Rzymu”²⁹.

Obecność w Rzymie apostołów Piotra i Pawła, świadectwo męczenników, Katedra następcy św. Piotra i kontakty międzykościelne i międzykulturowe na poziomie światowym sprawiają, iż Wieczne Miasto stanowi uprzywilejowane miejsce formacji permanentnej dla kapłanów oraz formacji dla seminarzystów.

W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają spotkania Ojca Świętego, które odbył podczas swego pontyfikatu z większą częścią wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych w Rzymie. Wyższe Seminarium Diecezjalne Rzymskie miało okazję gościć Ojca Świętego niemal każdego roku (do 2000 r.). Jeśli zaś chodzi o inne rzymskie instytucje formacji kapłańskiej, papież zaszczycił je swoją obecnością w następującej kolejności: w 1979 r. – Papieskie Kolegium Polskie, Papieskie Kolegium Meksykańskie i Kolegium Angielskie; w 1980 r. – Papieskie Kolegium Irlandzkie, Papieskie Kolegium Holenderskie, Papieskie Kolegium Polskie, Papieskie Kolegium Urbanańskie i Papieski Instytut Kościelny Polski; w 1981 r. – Papieskie Seminarium Francuskie, Papieskie Kolegium św. Pawła Apostoła, Papieskie Kolegium Polskie, Papieskie Kolegium Niemiecko-Węgierskie; w 1982 r. – Papieskie Kolegium Filipińskie, Papieskie Kolegium Brazylijskie, Papieskie Kolegium Ameryki Łacińskiej i Papieskie Kolegium św. Piotra Apostoła; w 1983 r. – Papieskie Kolegium Hiszpańskie i Papieskie Kolegium Ukraińskie św. Jozafata; w 1984 r. – Papieskie Kolegium Ameryki Północnej, Papieskie Kolegium Nepomucena i Papieskie Kolegium Szkockie; w 1985 r. – Papieskie Kolegium Lombardzkie i Papieskie Kolegium Portugalskie; w 1986 r. – Papieskie Kolegium Belgijskie; w 1987 r. – Papieskie Kolegium Filipińskie; w 1988 r. – Papieskie Kolegium Kanadyjskie; w 1989 r. – Papieskie Kolegium Chorwackie; w 1990 r. – Papieskie Kolegium Litewskie, Papieskie Kolegium Słoweńskie i Papieski Instytut Teutonico Santa Maria dell’Anima; w 1992 r. – Papieskie Kolegium Meksykańskie i Papieskie Kolegium Hiszpańskie; w 1998 r. – Papieskie Kolegium Polskie; w 2000 r. – Papieskie Kolegium Meksykańskie; w 2001 r. – Papieskie Kolegium Koreańskie.

²⁹ Tenże, *Omelia sull’urgente necessità che ha il Brasile di ministri di Cristo ben formati*, Insegnamenti di Giovanni Paolo II, 5 (1982) 1, s. 151.

Należy też zauważyć, że w latach 1979-2004 studenci wielu rzymskich wyższych seminariów, kolegiów, konwiktów i instytutów gościli z racji różnych okazji u Ojca Świętego Jana Pawła II w Pałacu Apostolskim na Watykanie.

Te wszystkie spotkania ze względu na ich głębokie znaczenie duchowe i kościelne były wydarzeniami nadzwyczajnymi, nie dającymi się zapomnieć, zapisanymi na trwałe w historii instytucji formacji kapłańskiej w Wiecznym Mieście.

Trzeba też wspomnieć, iż Ojciec Święty Jan Paweł II zapoczątkował zwyczaj przewodniczenia Eucharystii z okazji inauguracji nowego roku akademickiego papieskich uniwersytetów i ateneów. Jest to chwila podkreślająca w sposób szczególnie ścisłą więź studentów wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów rzymskich z następcą św. Piotra. Jest to chwila niezwykle dla nich ważna, która ich oświeca i umacnia wewnętrznie na początku nowego etapu fascynującej drogi ku kapłaństwu lub już w posłudze kapłańskiej. Jest to dar niezwykle drogocenny, za który byli oni wdzięczni w sposób synowski Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II.

Oczekiwania pod adresem rzymskich instytucji formacji kapłańskiej w trzecim tysiącleciu chrześcijaństwa

Szczególna atmosfera duchowa, pełna rozmaitych oczekiwań, odczuwalna na progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa, stanowi ogromne wyzwanie dla całego Kościoła, ale również dla rzymskich instytucji formacji kapłańskiej. Można byłoby więc zapytać, co oznacza dla nich takie wyzwanie i jaką winny dać one odpowiedź.

Niewątpliwie najważniejsze, czego oczekuje się od rzymskich instytucji formacji kapłańskiej, jest to, że winny one realizować swoją misję formacyjną zawsze zgodnie z dyrektywami Ojca Świętego, Magisterium Kościoła i własnych Konferencji Episkopatów. Instytucje te, znajdując się w centrum, z którego promieniuje wiara chrześcijańska na cały świat, mają ogromny przywilej, by inspiracje dla programu formacyjnego seminarzystów oraz dla formacji permanentnej kapłanów, bezpośrednio czerpać z najważniejszych i autentycznych źródeł. Wśród nich fundamentalne znaczenie ma adhortacja apostolska Jana Pawła II *Pastores dabo vobis*, która umieszczając problem formacji kapłańskiej i kapłaństwa w kontekście współczesnego Kościoła

ła i świata, pragnęła wyraźnie ukazać go w perspektywie trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa: „Z pewnością «to, co w fizjonomii kapłana jest istotne, pozostaje niezmiennie, bowiem w przyszłości tak samo jak dziś musi być on podobny do Chrystusa. Jezus, żyjąc na ziemi, sam stał się doskonałym modelem kapłana i realizował kapłaństwo służebne, które jako pierwsi otrzymali Apostołowie. Ma ono trwać i odtwarzać się nieprzerwanie we wszystkich epokach historii. W tym sensie kapłan trzeciego tysiąclecia będzie kontynuatorem kapłanów, którzy w minionych wiekach kierowali życiem Kościoła. Także (...) powołanie kapłańskie nadal będzie wezwaniem do przeżywania jedynego i niezmiennego kapłaństwa Chrystusa » (Jan Paweł II, „*Anioli Pański*” [14 stycznia 1990 r.], 2: „L’Osservatore Romano”, 15-16 stycznia 1990 r.). A równocześnie życie i posługa kapłana musi się «dostosować do każdej epoki i każdego środowiska (...). Dlatego musimy jak najbardziej otwierać się na światło Ducha Świętego, by rozpoznawać, dokąd zmierza dzisiejsze społeczeństwo, odkrywać jego głębokie potrzeby duchowe, określać konkretne i główne zadania oraz odpowiadające im metody duszpasterskie, by stosownie odpowiedzieć ludzkim oczekiwaniom» (*tamże*, 3)³⁰.

Jednakże oryginalnym wkładem wyższych seminariów duchownych, kolegiów, konwiktów i instytutów kościelnych w Rzymie w rozwój Kościoła trzeciego tysiąclecia będzie umocnienie u seminarzystów i kapłanów więzów miłości i wierności z Ojcem Świętym i Jego Magisterium. Istotnie, zatroskanie Wikariuszy Chrystusa o integralność, obronę i rozkrzewianie wiary chrześcijańskiej oraz o jedność Kościoła, przyczyniło się do powołania wspomnianych instytucji w sercu katolicyzacji jako odpowiednich do tego narzędzi: „Ad astringendos vel arctius christianas gentes cum beati Petri Cathedra, tamquam cum centro catholicae unitatis”³¹. Ta rola jednoczenia, spełniana przez rzymskie instytucje nabiera wyjątkowego znaczenia w dzisiejszych czasach, które wymagają większego zintensyfikowania procesu katolicyzacji, tj. promowania jedności w różnorodności.

Tak więc, instytucje formacji kapłańskiej obecne w Wiecznym Mieście, by lepiej odpowiedzieć na oczekiwania Kościoła, są wezwane do poważnego przeanalizowania ich kościelnego charakteru i działalności pedagogicznej. Szczególnie oczekuje się od nich wierności

³⁰ *Pastores dabo vobis*, nr 5.

³¹ Benedetto XV, *Lettera Pietatem et fidem* al Rev. Arturo Hinsley, Rettore del Venerabile Collegio Inglese, 6 I 1919.

ich specyficznej misji, która z jednej strony wyraża się w godnym reprezentowaniu w centrum chrześcijaństwa własnych Kościołów lokalnych, a z drugiej strony w udzielaniu tym Kościołom duchowego wsparcia i światła, promieniujących z Katedry św. Piotra. Ta misja ma ogromne znaczenie eklezjologiczne. Przygotowanie bowiem kapłanów, którzy byliby dla innych przykładami, zakorzenionymi w spuściznie kulturowej i duchowej Rzymu, przyczyni się z pewnością do zwiększenia witalności całego Ciała mistycznego Chrystusa.

ks. Ryszard SELEJDAK